

menschen alleen ter bevrediging van medische weetgierigheid hier te lande geen sprake is, kon van het aanbod van Prof. KOSTER slechts dezen indruk ontvangen. Anderen hoorden met onrust en verbazing, dat de patiënten — niet op een geneeskundige indicatie! — in twee groepen werden verdeeld, waarvan de eene wel, de andere niet met chemische middelen zou worden behandeld. Dezen besloten daaruit — en niet zonder reden —, dat op de patiënten proefnemingen zouden worden gedaan, die hun onmiddellijk heil niet beoogden.

Om den indruk, dien het naar buiten moest maken, was dit aanbod, op deze wijze gedaan, een betreurenswaardige fout.

In de tweede plaats echter lag in dezen vorm van het aanbod de oorzaak der mislukking van het experiment opgesloten. Stond Prof. KOSTER zelf volkomen vrij tegenover het aanhangige vraagstuk, geenszins de arts, aan wien hij de uitvoering had toevertrouwd, en die, van te voren, zonder gronden, reeds zijn meening had verkondigd.

In de derde plaats maakte, nog om een andere reden, Prof. KOSTER's aanbod deze proef, die zoo goed op rustige en wetenschappelijke wijze had kunnen worden ondernomen, tot een ongeoorloofd experiment. Hierdoor n.l., dat hij aan een niet-onpartijdig en hem als wetenschappelijk man niet bekend arts de *zelfstandige* behandeling van een deel zijner patiënten overdroeg. Deze zelfstandigheid wordt door Prof. KOSTER in bovenstaanden brief zeer scherp onderstreept. Hij moest den Heer DE GROOT de zekerheid geven, „dat het onderzoek niet gestoord zou worden door ontijdige opmerkingen mijnerzijds over het nuttelooze of noodelooze van aan te geven voorschriften”!

Met deze aan den ander gewaarborgde zelfstandigheid is het behoud van Prof. KOSTER's verantwoordelijkheid onvereinigbaar. Deze verantwoordelijkheid zou het op elk moment noodzakelijk kunnen maken, dat de aangegeven overeenkomst door hem plotseling werd verbroken. Dan zou de ander in de oogen van het publiek den „beau rôle” kunnen spelen en zou in ieder geval Prof. KOSTER het ongeoorloofde van zijn oorspronkelijk aanbod ten duidelijkste hebben aangetoond.

Den Heer KOSTER te overtuigen kon na bovenstaanden brief mijn doel niet meer zijn. Nogmaals mijn standpunt uiteen te zetten was echter mijn recht, nu ik, in plaats van met argumenten, met het meewarig verwijt van intellectuele minderwaardigheid ben bestreden. Zijn poging om mij van brilleglazen te voorzien, behoeft Prof. KOSTER niet te herhalen. Ik wensch als patiënt mijn recht te handhaven, zelf mijn oogarts te kiezen.

H. BURGER.

PROEFNEMINGEN OP MENSCHEN.

Geachte Redactie!

Uit het debat over de eerst geprojecteerde, daarna opgegeven proefneming met homoeopathische geneesmiddelen in de Oogheelkundige Kliniek te Leiden hebben wij althans één ding geleerd, n.l. dat vóór- en tegenstanders allen zonder voorbehoud Dr. BURGER's stelregel aanvaardden: *Andere proeven dan die, welke het onmiddellijk heil van den patiënt beoogen, zijn ongeoorloofd.* Ziedaar een schoon resultaat van dit twistgeschrijf.

Daarnaast is er een tweede vraagstuk, dat voor ons, algemeene lezers, ternauwernood van belang is, en dit is de vraag of in het concrete geval de ontworpen proefneming aan de in den stelregel geformuleerde voorwaarde voldoet. Deze zeer bijzondere quaestie is eigenlijk alleen belangrijk voor Dr. DE GROOT, voor Prof. KOSTER, voor Curatoren der *Leidsche* Universiteit en..... voor de patiënten der Kliniek. Gelukkig bestaat de geheele zaak slechts op het papier; — maar wanneer wij nu toch eenmaal aan het phantaseeren zijn, kunnen wij het spel der verbeelding ook wel voortzetten en ons eens afvragen: gesteld den patiënten, deze goede menschen, om wier belangen het hier gaat, kwam eens iets ter oore van deze zaak en gesteld, zij kozen ons, U lezer en mij, tot scheidsrechters, — wat zou dan ons oordeel moeten wezen?

Welnu dan zou *mijn* antwoord met Dr. BURGER zijn: Zeer stellig is het straks vooropgesteld beginsel geschonden; gij zijt daar niet veilig, gaat er niet heen!

Immers van tweeën één. Of de heeren KOSTER en DE GROOT, of één van beiden zijn van meening, dat de door hen voorgeschreven middelen geenerlei werking hoegenaamd zullen uitoefenen; of wel zij beiden gelooven, dat wel een werking zal worden gezien. In het eerste geval hebben zij geen recht op den naam van ernstige menschen, en voor patiënten is het gevaarlijk zich aan niet serieuze artsen toe te vertrouwen. Dit geval is in casu natuurlijk niet verwezenlijkt. Ik ken Prof. KOSTER uit zijn geschriften. Hij is een ernstig schrijver, die met groote scherpzinnigheid, zeldzame volharding, onkrenkbare trouw zijn onderzoekingen instelt. Men leest het ook bovendien tusschen de regels. Niet als sport wordt door dezen man wetenschap beoefend, maar als een heilige levenstaak, waarmede hij het welzijn der menschheid op het oog heeft. Van Dr. DE GROOT ken ik geen geschriften; maar hij wordt, meen ik, door zijn tijdgenooten gewaardeerd. Gaarne neem ik aan, dat ook hij is een ernstige natuur, die het goede voorheeft. Doch dan is nu ook dit deel van het alternatief geheel uitgesloten en blijft alléén het tweede.

Welnu, gelijk Dr. BURGER schrijft, men kan zich aan een proef met onzekere uitkomst onderwerpen, om uit een ondragelijken toestand te geraken. Het zoogenaamde: „Er op of er onder”, algemeen bekend. Men kan verder een proef wenschen, ook al is er mogelijkerwijs eenig nadeel aan verbonden om een eventueel nuttig neven-effect deelachtig te worden. Doch dan ondergaat de patiënt deze therapie terwille *van zich zelf*, in de hoop op succes. Dan moet dit voorrecht ook voor een ieder, die zich met dit bepaalde doel aanmeldt, verkrijgbaar wezen. Zóó was het bijv. met de tuberculine-injecties, toen deze met veel ophef werden aangekondigd en de teringlijders van wijd en zijd toestroomden. Men dacht er niet aan, terwille van de wetenschap den eenen opzettelijk te onthouden, wat men den ander gaf, en dat men tenslotte naast een reeks tuberculine-behandelden een reeks niet-behandelden kon stellen, was het werk van het toeval en geschiedde niet met voorbedachten rade. Ja, wanneer twee methoden van behandeling volmaakt gelijkwaardig zijn, bijv. de tracheotomie en de intubage, kan een chirurg er toe komen ze afwisselend toe te passen. Maar hij zal geen oogenblik schroomen

de volgorde te verbreken, zoo hij slechts eenige indicatie in de eene of de andere richting vindt. Niemand beweert dan evenwel, dat een werkelijke wedstrijd heeft plaats gehad. Dr. KINDERMANN schijnt te meenen, dat zulke wedstrijden van tijd tot tijd ten nutte van de wetenschap georganiseerd mogen worden. Ik geef wel toe, dat de statistische methode, zoo het mogelijk is de voorwaarden gelijk te houden (èn voor groote getallen), wetenschappelijk beteekenis kan hebben, ook op ons terrein, maar wat wetenschappelijk nuttig is, is daarom nog niet moraliter geoorloofd. Alleen dan zou een proef als die te *Leiden* niet met de ethiek in strijd komen, indien de tyrannie van het volgnummer wegvalt en de patiënten der kliniek vrijelijk kunnen kiezen of zij zich tot Dr. DE GROOT of tot Prof. KOSTER zullen wenden. Doch men begrijpt, dan is het met de statistische beteekenis van de geheele onderneming gedaan en hebben wij hetzelfde, wat wij dagelijks zien gebeuren, n.l. dat menig patiënt zich tot den homoeopaath wendt, zoolang tot zijn geduld is uitgeput of het hem slecht gaat en vice-versa. Dit moge zielkundig begrijpelijk en maatschappelijk tot zekere hoogte zelfs gewenscht zijn, wetenschappelijk gewin is daaruit niet te trekken.

Utrecht, 21 Febr. 1904.

H. ZWAARDEMAK R.

Ondergeteekenden nemen nadrukkelijk nota van Dr. BURGER's verklaring, dat hij „weet, dat Prof. KOSTER zijn patiënten een warm hart toedraagt en „nooit iets anders dan hun heil zal beoogen”. Immers uit die verklaring volgt, dat Dr. BURGER nimmer heeft bedoeld Prof. KOSTER toe te dichten, als zou door hem praktisch een leer beleden zijn afwijkende van de algemeene meening, dat ons handelen in elk bijzonder geval uitsluitend wordt beheerscht door het streven onze zieken van nut te zijn. Zonder twijfel zal Dr. BURGER dan met hen hebben betreurd, indien iemand de uitdaging van Prof. KOSTER zou hebben beschouwd als het begin van een ongewenschte proefneming op de patiënten der oogheelkundige polikliniek.

J. A. KORTEWEG.

W. NOLEN.

G. JELGERSMA.

De heeren KORTEWEG, NOLEN EN JELGERSMA wenschen met bovenstaande verklaring te getuigen van hun eerbied voor het karakter van hun ambtgenoot, waarop door mijn hoofdartikel, in de oogen van sommigen een blaam zou zijn geworpen.

Ik waardeer ten volle den toon van hun optreden en verklaar gaarne, dat ik uitsluitend ben opgekomen tegen een in dit *Tijdschrift* verschenen artikel, dat door mij echter, ook *in den geest*, het karakter van den schrijver in geen enkel opzicht is aangetast.

Is de plaatsing van mijn kritiek op Prof. KOSTER's aanbod in directe aansluiting aan de bestrijding van den heer BRANTS de aanleiding geweest tot misverstand, zoo betreur ik dit ten zeerste. Overigens verwijs ik naar bovenstaande uiteenzetting van Prof. ZWAARDEMAKER, wien het allicht beter dan mij gelukt is, aan te toonen, dat principieele afkeuring van dat aanbod gepaard kan gaan met hoogachting en waardeering voor den persoon, die het deed.

24 Febr. 1904.

H. BURGER.